

DOI: <https://doi.org/10.31318/978-966-7357-70-2-17>

Лариса Бабушка

доктор культурології, доцент,
в. о. професора кафедри теорії та історії культури
Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського

Larysa Babushka

Doctor of Cultural Studies, Associate Professor,
Acting Professor of the Department of Theory and History of Culture,
Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8563-646X>

©Бабушка Л., 2025.

ФЕСТИВНА КУЛЬТУРА: ГАКСЛІАНСЬКИЙ ПРОЄКТ

Анотація. У статті розглянуто феномен фестивалізації як характерну ознаку сучасної культури, що відображає перехід від сакрального свята до масового культурного продукту епохи споживання. Проаналізовано дихотомію між автентичним святом і симуляцією свята у контексті культурологічних ідей Олдоса Гакслі. Показано, що у цифрову добу фестивальна культура втілює амбівалентність: з одного боку, вона слугує комерційною індустрією видовищ і сенсорного перевантаження, з іншого, – зберігає архетипову функцію ритуалу, катарсису й самотрансценденції. Концепція «соми» в інтерпретації Гакслі осмислюється як метафора сучасної культури розваг, що підмінює досвід проживання досвідом споживання. У статті доведено, що попри домінування симулятивних форм, фестивалізація може залишатися простором автентичного досвіду, психоемоційного звільнення та пошуку «дверей сприйняття». Такий підхід дозволяє розглядати фестиваль як лімінальний простір, де можливе оновлення колективного та індивідуального досвіду поза межами буденності.

Ключові слова: фестивалізація, культура свята, Олдос Гакслі, симулякр, сома, трансценденція, сучасна культура, масова культура.

Сьогочасна культура позначена тотальною присутністю в ній фестивального сегменту, що реалізується у форматах як глобальних музичних подій зі значною чисельністю учасників, так і локальних фестивалів міської культури чи то ярмарків, інтегрованих до фестивального простору. Так, Festive постало мейнстримним ритуалом та культурною практикою споживання людини сьогодення.

Фестивалізація як сьогочасне явище культури маркувала злам у календарному / життєвому циклі класичного свята з її сакральною складовою, трансформувавшись до некласичного його вияву – фестивалізації як «вічного свята омріяної реальності», індустрії, що генерує мільярдні прибутки та конструює стиль життя. Саме ця тотальність несе в собі глибоку амбівалентність, яку з

дивовижною точністю діагностував один із найвидатніших британських культурологів ХХ століття – Олдос Гакслі.

Методологічна оптика даного дослідження увиразнюється контекстними культурологічними концепціями Олдоса Гакслі. Передовсім, аналітично цінною є концепція культури як симуляції свята, де автор репрезентує оптику щодо бажання отримати організований, безпечний, контрольований фестивальний простір, який лише імітує свободу та трансценденцію, але насправді консервує наявний соціальний порядок. Автор застерігає, що в епоху цифрових технологій стан спустошення, швидше за все, прийде «від ворога з усміхненим обличчям», аніж від того, чиє обличчя випромінює підозру та ненависть [Гакслі, 2024, с. 230]. Аналізуючи механізми комерціалізації, сенсорного перевантаження, що перетворюють свято на симулякр, автор зауважує, що в той час, «коли населення починає відволікатися на дрібниці, коли культурне життя переоцінюється як постійний цикл розваг, коли серйозна публічна розмова стає формою дріб'язкових балачок, люди стають аудиторією, а їхні публічні справи – водевілем, тоді нація опиняється під загрозою» [Гакслі, 2024, с.180]. Так, на думку автора, зникає дух культури, перетворюючи її на бурлеск. Подібний підхід артикулюється О. Гакслі як дистопічний проєкт «Прекрасного нового світу» («Brave New World»), який він викладає в своїй антиутопії, артикулюючи увагу на явищі фестивації як високотехнологічній, комерціалізованій «сомі» (метафора всієї культури розваг). Згідно з твердженням Гакслі, «сома» – це «свято у таблетці», гарантована втеча поза ризиком, а основне, поза межами катарсису як справжнього переживання [Nuxley, 2011]. «Сома» радше надає відчуття, але блокує справжні переживання. Відтак, постає технологізованим святом, яке апелює виключно до сенсорного перевантаження. При подібному підході глядач не рефлексує, не мислить – він відчуває на дотик, запах, звук, однак це обходить свідомість, апелюючи безпосередньо до нервової системи. Гігантські LED-екрани, лазерні шоу, піротехніка, надпотужний звук, що відчувається фізично – спрямоване не на рефлексію чи катарсис, а на сенсорне приголомшення та видовищність. Індивід опиняється під впливом «диктатури біта», його свідомість

перевантажена і вимкнена. Кінцева мета є досягнення ілюзії повноти буття шляхом максимальної інтенсивності відчуттів. Відповідно, відбувається притлумлення здатності критичного мислення, здоровоглуздія чи справжнього переживання. Учасник споживає емоції, а не проживає їх.

Дистопічний проєкт домінує у культурі «ноубрау» («Nobrow»), популярній, масовій, комерційній культурі. Архетипова потреба людини у святі непомітно перетворює трансценденцію на товар, а свободу – на симуляцію. Фестивна культура постає сегментом індустрії розваг, яка обслуговує систему.

Протилежною репрезентативною оптикою вищезначеній виступає культурологічна концепція О. Гакслі: культура як пошук трансценденції, що постає антитезою до «прекрасного нового світу». Незважаючи на попередній дистопічний проєкт, було б помилково зводити всю фестивну культуру до симуляції чи «соми», оскільки вона зберігає та реалізує візіонерський потенціал, описаний Гакслі у його працях «Двері сприйняття» та «Острів». Festive тут постає як простір автентичної трансценденції та інтеграції досвіду. Такий конструктивний аспект феномену існує іноді й всупереч комерціалізації.

По-перше, архетип свята є стійким колективним позасвідомим чинником людської психіки, відтак, могутнішим за комерцію. Свято, фестивація – це завжди лімінальний простір, за Віктором Тернером. Він артикулюється як межовий простір, наприклад, між буденним і святковим, профанним і сакральним, «Я» та «Іншим». Тут Гакслі наголошує, що наша буденна свідомість є штучно звуженою, оскільки суспільство діє як «редукуючий клапан» [Гакслі, 2023], що фільтрує реальність, залишаючи людині лише соціально корисний мінімум. Гакслі наполягає, що потреба у «випуску пару», «самовивільненні», самотрансценденції (self-transcendence) є базовою та вродженою для людини, не менш важливою, ніж потреба в їжі чи то сні, наприклад. Історично її забезпечували релігійні ритуали, містерії, карнавали та свята.

Природа фестивності позначена тимчасовим скасуванням дії соціальних структур та «редукуючого клапану» свідомості, про який писав Гакслі. Колективний ритм, музика і танець є одними з найдавніших та найпотужніших

природних технологій досягнення стану насолоди чи то екстазу як «виходу за межі себе звичного», «випуску пару». Психотерапевтичний аспект полягає в тому, що отриманий катарсис за допомогою музики і танцю є не що інше, як зняття тілесних та емоційних блоків. Досвід Festive не забувається, не витісняється, а, навпаки, інтегрується у повсякденне життя, змінюючи індивіда.

Відтак, відбувається легітимний пошук «брами сприйняття» / «дверей сприйняття», що теж уособлює лімінальний простір культури. Звідси потяг сучасної людини до свята як позасвідомий або свідомий пошук «дверей у стіні», спроба відкрити «двері сприйняття» задля розширення свідомості та творення автентичної «communitas» (Turner, 1982). Тобто, пошук не втечі від реальності, а доступу до глибинної та повнішої реальності.

Список використаних джерел

1. Гакслі О. Який чудесний світ новий! / Переклад з англійської: Віктор Морозов. Київ : BookChef, 2024. 304 с.
2. Гакслі О. Двері сприйняття. Рай та пекло / Пер. з англ. О. Мокровольського. Київ : Видавництво «Курс», 2023. 160 с.
3. Huxley A. Island. London : Chatto & Windus, 2011. 335 p.
4. Getz D. Event Studies: Theory, Research and Policy for Planned Events. 3rd ed. New York : Routledge, 2016. 498 p.
5. Turner V. Dramatic Ritual Drama Performative and Reflexive Anthropology // Idem. From Ritual to Theatre. The Human Seriousness of Play. New York : 1982, p. 92.

Festive Culture: The Hakslian Project

Abstract. *The article examines the phenomenon of festivization as a defining feature of contemporary culture, reflecting the shift from the sacred celebration to a mass cultural product of the consumer era. It explores the dichotomy between authentic festivity and its simulation through the cultural theories of Aldous Huxley. In the digital age, festival culture embodies a profound ambivalence: on the one hand, it functions as a commercialized entertainment industry driven by sensory overload; on the other hand, it retains its archetypal ritualistic and transcendental dimensions. Huxley's concept of soma is interpreted as a metaphor for modern entertainment culture that replaces genuine experience with the consumption of sensations. The study argues that despite the dominance of simulacra, festivization can serve as a space of authentic experience, emotional liberation, and the search for the "doors of perception." Thus, the festival is viewed as a liminal space enabling renewal of collective and individual consciousness beyond the everyday.*

Keywords: *festivization, culture of celebration, Aldous Huxley, simulacrum, soma, transcendence, contemporary culture, mass culture.*